

SPRAWOZDANIE

PIK 1918

POLSKIE
TOWARZYSTWO
KRAJOZNAWCZE

SPRAWOZDANIE
za rok 1918.

PRZEGLĄD GEOGRAFICZNY
ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA
GEOGRAFICZNEGO

Wyszedł z druku.

Zeszyt 1—2 tomu I-go.

Cena 20 Mk.

Do nabycia we wszystkich księgarniach.

KANCELARJA

Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego

Karowa № 31

Sprzedaż

Wydawnictw i Wypożyczalnia Przeroczy

Czynne są w dni powszednie od godz. 10 do 2
i od 6 do 8 wiecz.

Biblioteka otwarta codziennie, oprócz sobót
i świąt od godz. 6 do 8 wiecz.

UWAGA. Z powodu nadzwyczajnych trudności wydawniczych rocznik niniejszy zmniejszony jest do minimum i zawiera tylko niezbędne wiadomości.

I-2474

Sprawozdanie z działalności.

Nareszcie! Westchnienie ulgi wyrwało się z piersi w końcu roku sprawozdawczego: okupanci opuścili kraj, Polska została

Wolną!

Radość nappełnia piersi nasze, lecz gości tam i żal, że nie wszyscy nasi członkowie tego radosnego dnia dożykali.

Zmarli: tak bardzo zasłużeni na niwie Krajoznawstwa nasi Członkowie Honorowi: ś. p. Bronisław Chlebowski i Tadeusz Korzon. Zmarli ś. p. I. Bendetson, M. Marszewski, J. Paprocki, E. Schönfeld, S. Tylicki z Warszawy, E. Fankanowski, Z. Grunert i A. Ostrzeniewski z Kielc, J. Szczepański z Czerska, K. Żarski i M. Śleszyński z Pruszkowa, St. Kroll i W. Zawisza z Łodzi.

O innych wiadomości nie otrzymaliśmy.

Członkowie. W roku sprawozdawczym wielu naszych członków powróciło z przymusowej ewakuacji. Powrócił po trzyletniej nieobecności Prezes T-wa Prof. Kulwieć, oraz liczna grupa bardzo zasłużonych i oddanych Towarzystwu Członków, jak W Prezes Wisznicki, dawni Członkowie Zarządu p. p. Deater, Rakowiecki, tyle zasłużony w sprawie wycieczek p. Maszki i w. innych.

Natomiast bardzo wielu z naszych członków zajęło obecnie wybitne placówki polityczne, a duża grupa pełni obowiązki w Armji, nosząc z honorem zaszczytny mundur Żołnierza Polskiego. Tak w Zarz. Gł., jako też i w Zarz. Oddz. Prow. robota cokolwiek osłabła skutkiem szlachetnego porywu do służby w szeregach. Niektóre nasze grupy całkowicie przerwały prace krajoznawcze, jak np. Koło Akademickie.

Drogi naszym towarzyszom pracy, a obecnie dzielnym Żołnierzom Cześć!

Nowych członków w ciągu roku wpisało się 112, ogółem lista liczy 1263 osoby.

Zarząd Główny odbył posiedzeń 20, skład jego stanowią: K. Kulwiec, Prezes, M. Abramowicz, W. Dąbrowski, B. Dzieciolowski, R. Jakimowicz, A. Janowski, J. Kloska, F. Liszewski, B. Olszewicz, S. Osiecki, K. Sławiński, K. Stołyhwo, A. Sujkowski, E. W. Szelażek, W. Wojdyno, M. Wisznicki i B. Zborowski.

Komisja Rewizyjna p.p. K. Olchowicz, A. Rząd, W. Staniszewski.

Pamiętnik Fizjograficzny redaguje prof. K. Stołyhwo. Wyszedł z druku tom XXV wydawnictwa, następny zaś jest w przygotowaniu.

Monografia Wisły. Prez. Komitetu prof. J. Lewiński, sekr. B. Olszewicz. Kilku autorów już nadesłało swe prace: p. J. Domaniewski „Ornitologja”, prof. Kutrzeba „Żegluga na Wiśle” i prof. Matakiewicz „Regulacja Wisły”. Ten ostatni artykuł, zaopatrzony w liczne mapy, wykresy i tablice, Komitet zamierza oddać do druku w najbliższym czasie.

Komisja Bibliograficzna. Prez. E. Maliszewski, sekr. W. Olszewicz. Komisja odbyła 7 posiedzeń, oraz szereg konferencji ze specjalistami z dziedziny bibliografji. „Podręczna bibliografja krajoznawcza” jest już

w rękopisie gotowa i w najbliższym czasie oddaną będzie do druku. Po wydaniu tej mniejszej pracy Komisja przystąpi do bardziej fundamentalnej Biblijografii krajoznawstwa, zapraszając cały szereg osób z Warszawy i innych miast do współpracy. Przygotowano już około 30.000 kartek z tytułami prac, materiał ten może już być oddany do użytku poszukujących informacji osób.

Komisja Biblioteczna. Przew. B. Olszewicz, sekr. E. Zawistowski, pod koniec roku obaj wstąpili do wojska. Główną pracą było urządzenie nowego lokalu. Zajęto na ten cel 2 pokoje w ten sposób, że jeden stanowi magazyn i wypożyczalnię, a drugi czytelnię z biblioteką podręczną i stołem do prac. Ciężki trud przeprowadzki załatwiono pomyślnie i bez uszkodzeń. Zbiory powiększyły się o 385 numerów, z wypożyczalni 114 osób wzięło 559 dzieł, na miejscu korzystało z czytelnii 313 osób.

Dzięki zapomodze Min. W. R. i O. P. nabyto kapitalne pomoce: biblijogr. Finkla, skompletowano biblijogr. Estreichera, Kwartalnik histor. i w. in. Gromadzono wydawnictwa obce o Polsce, zwłaszcza niemieckie (inne nie dochodziły). W r. 1919 zamierzone jest kompletowanie dzieł o Polsce francuskich, włoskich, angielskich, oraz uporządkowanie map.

Komisja ochrony nad zabytkami przyrody. Prezes J. Kołodziejczyk, zbierała się parokrotnie, radząc nad wydzieleniem pewnych terenów jako rezerwacji i parków narodowych.

Komisja Wyciecznicza. Przew. prof. W. Wróblewski, sekr. B. Olszewicz. Wydano 12 broszurek p.t. „Pogadanki z przezroczeniami“, drugie wydanie „Geografji Polski“ p. of. Sosnowskiego, „Dawne gmachy i sale teatralne w Warszawie“ M. Rulikowskiego. Zamierzone jest wydanie pracy p. E. Maliszewskiego „Zachod-

nie dzielnice Polski", drugie wydanie „Metodyki wycieczek Krajoznawczych”, Al. Janowskiego „Zajęcia pozaszkolne z młodzieżą”. Całą stronę techniczną prac wydawniczych i administracji wydawnictw prowadził E. W. Szelażek. Pragnieniem Towarzystwa jest wznowienie „Ziemi”.

Komisja Fotograficzna. Prezes F. Liszewski, sekr. H. Poddębski. W nowym lokalu Komisja posiada swój oddzielny pokój. Wymianę fotografii wprowadzono z Muz. Techn. Przemysł. w Krakowie. Projektowanej wystawy fotograficznej nie pozwoliły urządzić władze okupacyjne. Do zbiorów przybyły cenne widoki Warszawy i okolic p. H. Poddębskiego, oraz ciekawy materiał z wycieczek p. p. Szyndlera i Kochanowskiego. Zbiory powiększyły się o 239 klisz, 1101 odb. i 283 pocztówki.

Komisja przezroczy. Przew. T. Pytasz, sekr. A. Dąbrowska. Nabyto znaczny zbiór przezroczy do historii sztuki. Skatalogowano 921 nowych przezroczy, ogólna liczba wynosi obecnie 11809. Wypożyczono w ciągu roku 23986 przezroczy.

Komisja Wycieczkowa. Przew. W. Woydyno, sekr. E. Zawistowski, skarbnik J. Wąsicka. Po wstąpieniu do wojska przew. i sekr. zostali na ich miejsce wybrani, K. Maszki i G. Boska. Wycieczek miejskich zorganizowano 19 dla 444 uczestników i zamiejskich 21 dla 420 osób. Przybyło do Kom. Wyc. z prowincji 21 wycieczek, a uczestników 965. Przybysze korzystali z noclegu w gospodzie naszej (Plac Trz. Krzyży 8), gdzie mamy nocleg dla 25 osób. Ogółem obsłużono 1829 osób. Słaba z początku frekwencja wzrosła znacznie w Październiku.

Sekcja Miłośników Gór. Działalność w roku 1918 wzmożła się. Ruch turystyczny ogarnął dużo no-

wych osób, pomimo, że koszty utrzymania w Tatrach dziennie wynoszą dziś tyle, ile dawniej tygodniowo.

Liczba członków wynosi 62, a komplet ten zasiłony jest przez nowe siły wybitne tak pod względem turystycznym, jako też i naukowym. Zebrań członkowskich odbyło się 7 z referetami p. p. Flatau, Ojrzyńskiego, Osieckiego, Olszewicza, W. Rzewnickiego i Szczepańskiego.

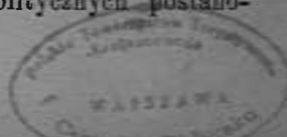
Żywo zajęła się sekcja sprawą Spisza i Orawy, energicznie zabiegając o sprostowanie nazw miejscowości tamtejszych w Dekrecie o ordynacji wyborczej. Zamieszczono też szereg innych prac w celu odzyskania dla Polski szerokich ziem podhalańskich. Zbiór przezroczy doszedł do liczby 671 szt., z czego jeszcze tylko 50 pozostaje do skatalogowania. Przew. sekcji był p. St. Osiecki, sekr, p. J. Lande, skarbn. p. J. Jaroszyński.

Żywotność ujawniana przez sekcję w okresie najcięższym, a wzrastająca w miarę ustępowania trudności zewnętrznych, rokuje znakomity rozkwit tego jedyne go w Warszawie ośrodka idei tatrzańskiej i turystyki wysoko-górskiej.

Sekcja Miłośników Warszawy. Członków 131, przew. p. H. Fukier, sekr. p. B. Marendowska. Zebrań z wykładami odbyło się 9 przy udziale 284 osób.

W Czerwcu w Kamienicy Fukierów urządzono obchód ku czci Henr. Dąbrowskiego. Zorganizowano 5 wycieczek przy udziale 84 osób do zbiorów prywatnych Mec. Patka, H. R. Przeździeckiego, p. Neprosi i p. Sapiechy.

Sekcja Chóru. Czł. 44 (31 pań i 13 panów). Przew. Prof. T. Radliński, sekr. p. M. Kowalska. Dyrektor Prof. J. Heintze. Sekcja urządziła b. udatny koncert własny, oraz występowała 4 razy na cele publiczne. Z powodu wypadków politycznych postano-

wiono 12 Listopada 1918 prace chóru zawiesić po czteroletniej owocnej działalności. Po uspokojeniu się politycznym pożądanę byłoby działalność tę wznowić.

Koło Akademickie. Liczy 425 czł. Przew. T. Zamoyski, sekretarz E. Rutta. Urządzono 10 zebrań z referatami, w wycieczkach wzięło udział 350 osób. Z 14 wycieczek 2 było dłuższe, trzydniowe. Rezultat prac Koła pomyślny, gdy się zważy, że pracowało ono krótko, przez wakacje bowiem nie było czynne, a 7 Listopada zawiesiło swą działalność, młodzież bowiem wstąpiła w szeregi Armii Ojczyściej.

Koło Młodzieży Szkolnej powstało w Maju 1918 r., utworzyło 2 sekcje: Wycieczkową i Miłośników Warszawy; zebrań urządzono 11, obchody 2, wycieczek 6, z tych jedna 3-dniowa nad Pilicę. Zorganizowano kursy przewodników po Warszawie z szeregów młodzieży szkolnej. Na lato zaprojektowano dłuższą wycieczkę na Kurpie i w tym celu utworzono Kółko Kurpiowskie. Koło liczy członków 17, przewodniczącą jest p. W. Prażmowska, sekr. Koskowski.

Koło Młodzieży Rzemieślniczej powstało na wiosnę 1918 r. w chwili, gdy warunki bytu rzemieślniczego były nad wyraz smutne. Jednakże młodzież rzemieślnicza garnąca się ku pracy społecznej, potrafiła zorganizować się sprawnie. Zarząd Koła odbył 17 posiedzeń, urządził 12 zebrań przy udziale 306 osób. Na zebraniach wygłaszane były własne referaty członków Koła. Zarząd stworzył trzy Komisje: szkolną, odczytową i wycieczkową. Szkolna zbierała materiały o książkach i szkołach, ułożyła rozumowany katalog książek zawodowych. Odczytowa organizowała posiedzenia i wykłady, a wycieczkowa wycieczki, których odbyło się 4 przy udziale 145 uczestn. Koło urządzało też zabawy towarzyskie z programem muzykalno-wokalnym. Nadto

dla członków koła utworzono kasę oszczędnościowo-pożyczkową, która zgromadziła fundusz 336 mk. 78 fen. i z tego udzielała członkom pożyczek w razie nagłej konieczności.

Członków liczy koło 66. Przewodn. był W. Kosiński, sekretarz M. Kozielski, Komisje prowadzili: odczytową F. Kaczmarek, wycieczkową J. Molski, szkolną F. Ostrowski, Kasę Al. Horodyński i kontrolującą H. Siekiński.

W listopadzie skład osobisty Koła uległ znacznej zmianie z powodu wstąpienia do Wojska Polskiego znacznej grupy członków Koła młodzieży rzemieślniczej, która z całą gotowością swój obowiązek patriotyczny spełniła.

Zebrania. Roczne odbyło się 23 Marca, przew. Dziekan L. Szperl, sekret. J. Wąsicka. Zebrań miesięcznych odbyło się 10 przy udziale 1909 osób. Zorganizowano też wieczór poświęcony pamięci ś. p. Bronisława Chlebowskiego. Kalendarzyk zebrań zapowiada dni: 15 stycznia, 5 lutego, 12 marca, 9 kwietnia, 7 maja, 4 czerwca, 10 września, 1 października, 5 listop. 3 grudnia. Zebranie roczne 30 kwietnia o godzinie 7 w pierwszym terminie, o 8 w drugim w sali Tow. Hygienicznego, Karowa 31.

Odczyty. Prof. E. Niewiadomski wygłosił 10 wykładów z dziedziny „Estetyki architektury”. Prof. H. Mościcki—cykl p. t. „Dąbrowski i Legjony”. Ogółem odczytów wysłuchało 4,545 osób.

Bilans

STAN CZYNNY:		Mk.	f.
R/k Kasy		2100	68
Bank. Handl. T-wo № 425 . .		143	83
" " Fundusz Domu №			
660-a.		5241	53
" Tow. Spółd. Fund. Domu		10	37
" Handl. R/k Papierów %		25475	—
Tow. Kred. m. Warszawy De-			
pozyty		555	—
Wydawnictwa własne:			
a) Książki i mapy		31128	71
b) pocztówki		13018	48
Pamiętnik Fizjograficzny		6693	02
Historja Warszawy		575	73
Monografja Wisły		297	30
Bibliografja Krajoznawcza		120	—
R/k papieru		960	—
Przezrocza i latarnie		10441	38
Biblioteka		12116	10
Muzeum		13883	41
Zbiory Fotograficzne		6597	75
Schronisko na Łysogórach		136	51
Ruchomości		6676	95
Gospoda Tow.		450	—
		136621	75
Prowadząca księgi:		Prezes:	
<i>A. Kujawska.</i>		<i>K. Kulwieć.</i>	
Skarbnik: <i>W. Dąbrowski.</i>			

za rok 1918.

STAN BIERNY:		Mk.	f.
Rok Kapitału		44716	88
Fund. Amortyzacyjny		33884	31
„ Kapitału rezerwowego		10338	86
Składki na rok 1919		102	—
Fund. Budowy Domu			
a) dar gwiazd., ofiary i %		18187	15
b) dodat. skład. członkow.		15322	87
Wydawn. komisowe		7118	94
Album Zdobnictwa		543	50
Geografja Polski, 2 wydanie		57	72
Fund. Koła akademickiego		500	—
„ Komisji wycieczkowej		426	29
„ Sekcji Chóru		182	63
Wierzyciele		4384	92
Rok strat i zysków		855	68
		<hr/>	
		136621	75

Sprawdzono i zatwierdzono
dn. 5 kwietnia 1919 r.

Komisja Rewizyjna:

K. Olchowicz, A. Rząd, W. Staniszewski.

Rachunek Strat

	Mk.	l.	Mk	f.
Utrzymanie lokalu	5702	35		
Światło i opał	261	60		
Asekuracja	58	55		
Pensje i gratyfikacje	8810	30		
Inkaso	417	55		
Wydatki kancelaryjne	1069	69		
„ administr. wydawnictw	398	65		
Zebrań miesięczne	738	20		
Dłużnicy	1587	—		
Biblioteka za druki	48	70		
Komisja Bibliograficzna	3	60		
Utrzym. zbiorów fotograficzn.	54	43		
„ przezroczy i latarni	260	90		
Rocznik T-wa za rok 1917	372	45		
Delegacje i reprezentacje	85	90		
Wydatki Koła akademickiego	81	60		
Konkurs Koła akademickiego	250	—		
R/k Kursu pieniędzy	62	97		
„ przeprowadzki	1766	35		
„ Gospody Tow.	50	—		
Odpisano na Fund. Amortyzac.	9445	17		
„ na Kapitał Rezerwowy	1200	—		
Zysk do przeniesienia na r. 1919	855	68		
			33581	64

i Zysków.

	Mk.	f.	Mk.	f.
Saldo z roku 1917.	848	45		
Wpisowe	200	—		
Składki członkowskie za r. b. . .	7600	—		
„ Koła akademickiego	113	40		
Zaległe składki	961	18		
R/k procentów	18	08		
Dziesięcina Oddz. Prowinc. . .	388	85		
Wydawnictwa własne:				
a) książki i mapy.	13834	21		
b) pocztówki	314	03		
Pamiętnik Fizjograficzny . . .	677	48		
Wydawnictwa komisowe	86	41		
Komisja wycieczkowa	442	74		
Sekcja Miłośn. Warszawy	164	47		
Odczyty i wykłady	622	09		
Wypożyczalnia przezroczy . . .	1525	40		
Zapomogi z Minist. W. R. i O. P.	5500	—		
Koło młodz. rzemieślniczej . . .	117	—		
„ „ szkół średnich	16	—		
Wpływy różne	151	85		
				33581 64

Budżet

WPŁYWY:	Mk.	f.	Mk.	f.
Wpisowe	350	—		
Składki członkow. zaległe . .	500	—		
" " za r. bieżący	8000	—		
Wydawnictwa własne	35000	—		
" " komisowe	500	—		
Wycieczki	750	—		
Wypożyczaln przezroczy i latarni	1500	—		
Dziesięcina Oddz. prowinc. . . .	500	—		
Zebrania miesięczne	50	—		
Wpływy nadzwyczajne	69775	—	107925	
			107925	—

na rok 1919.

WYDATKI:	Mk.	f.	Mk.	f.
	Lokal, światło i opał	8000	—	
Pensja pracowników i służby	15000	—		
Wydatki kancelaryjne	1000	—		
" administr. wydawn.	350	—		
Wydawnictwa własne	25000	—		
Rocznik T-wa za rok 1918	900	—		
Biblioteka	2000	—		
Zbiory fotograf. i utrzymanie	1000	—		
Przezrocza, latarnie i utrzyman.	1000	—		
Delegacje i reprezentacje	1000	—		
Zebrania miesięczne	300	—		
Ruchomości	250	—		
Inkaso	350	—		
Asekuracja	75	—		
Wydatki nadzwyczajne	500	—		
Koło akademickie	200	—		
Gospoda T-wa	1000	—		
Własny organ	50000	—	107925	—
			107925	—

Oddziały prowincjonalne.

UWAGA. Z powodu trudności wydawniczych w sprawach oddziałów porobiono tylko wyciągi.

Działalność naszych oddziałów w roku sprawozdawczym była dosyć słaba. Jedynie tylko oddział Łódzki pracował bardzo pomyślnie, Piotrkowski i Kujawski mają też sporo do zapisania na swą korzyść, inne oddziały pracowały jednostronnie (Kielecki, Pruszkowski), jeszcze inne zaledwie wegetowały, a dużo nie dało nawet znaku życia.

1. **Czerski.** Czł. 32, przew. p. E. Dylicki sekr. p. Ign. Lech. Z powodu ciągłych zmian w Zarządzie skutkiem wyjazdu, lub zaciągu wojskowego działalność była b. utrudniona. Urządzono jednak 8 zebrań, ogłoszono 6 odczytów, zorganizowano dwie wycieczki: jedną w okolice Czerska, drugą do Rokoli. Dochody wyniosły 192 Mk., wydatki 182, saldo 10 Mk.

2. **Kielecki.** Członków 73. Przew. Mec. M. Grzegorzewski, kustosz prof. Włoszek, sekr. W. Gutkowski.

Wskutek niesłychanie trudnych warunków działalność Oddziału redukowana się do prac muzealnych. Do biblioteki przybyło dzieł 26, do muzeum okazów 17. Otwarte codziennie zbiory zwiedziło 1336 osób, w czem 1057 młodzieży szkolnej. Większe grupy zwiedzających stanowili: nauczyciele pow. Kieleckiego (46), ochroniarki pow. Pińczowskiego (40), uczn. gimn. realn. ze Lwowa (13), szkoła męska z Jędrzejowa (16), szkoła żeńska z Końskich (15), wycieczka z Towarzystwa Kr. pod przewodn. p. Woydyny (11).

Zgromadzoną w muzeum przez p. J. Czarnockiego i Samsonowicza znaczną ilość narzędzi krzemienych z wydm południowej części pow. Kieleckiego, zabral do opracowania w pracowni antropol. Towarzystwa Naukowego Warszawskiego p. Stef. Krukowski.

Sprawozdanie kasowe wykazuje 3154,50 koron w dochodzie, 2536,48 kor. w wydatkach i 618,02 kor. jako saldo na rok 1919. Pomyślny ten stan należy przypisać zapomocze Rady Miejskiej Kieleckiej, która na koszty utrzymania Muzeum wyznaczyło 1500 koron.

3. Kujawski. Czł. 187. Prezes p. A. Byszewski, zast. p. P. Kowalewski, sekr. Dr. J. Gołąbek.

Zebrań urządzono 8. Rozwinięto bardzo dział wykładów dla dorosłych, oraz dla dzieci. Prof. A. Pawłowski dał dwa cykle po 24 wykłady z zakresu historii polskiej; jeden z tych cykli przeznaczony był specjalnie dla robotników. Prof. Dr. Gołąbek dał 2 wykłady p. t. „Dzieje języka polskiego w XVI w.“, trzeci „Powstanie listopadowe w poezji“ — i czwarty: „Tatry“. Ks. J. Kruszyński mówił o żargonie na ziemiach polskich, p. Z. Błędowski mówił odczyt p. t. „Gdańsk“. Dla dzieci szkolnych dano szereg odczytów z obrazami na temat „Z biegiem Wisły“. Ogółem z wykładów i zebrań korzystało 1005 osób, z czego połowa dzieci.

Wycieczek urządzono 2: do Bobrownik (przew. dr. J. Gołąbek), na Łubę (prow. wice prezes p. Olszakowski), osób uczestniczyło 70, Przyjmowano wycieczki z Płocka i Brześcia Kuj. w liczbie 60 osób.

Zbiory zwiedziło osób 480, powiększyły się zbiory o 37 numerów katalogowych, Kustoszem zbiorów jest p. Z. Biernacka.

Ogłoszono konkursy na wydawnictwa o ziemi Kujawskiej, oraz wyznaczono fundusz na opracowanie przewodnika po katedrze włocławskiej.

Salę wynajmowano innym instytucjom (gospodarz p. L. Makowski).

Istniały sekcje: Odczytowa (przew. Dr. P. Olszewski), Wycieczkowa (przew. inż. A. Olszakowski). Fotograficzna (przew. p. Wanda Kowalewska).

Sprawozdanie kasowe obejmuje w doch. 4023 Mk. w wyd. 3383 Mk., saldo 640 Mk. Z odczytów wpłynęło 1644 Mk. z wynajmu sali 779.

4. Łódzki. Członków 366. Przew. Dyrektor J. Czeraszkiwicz, zastępcy przewodniczącego p. p. B. Jasiński i F. Lenartowicz, sekretarze p. p. I. Hirszel i A. Juszkiewicz, gosp. W. Rothertówna, bibl. J. Adamowicz, delegaci do sekcji K. Fiedler, E. Ciszkiwicz, M. Szmidtówna, Z. Jarzębowska. Zarząd odbył 20 posiedzeń. Ważnym zwrotem w życiu Oddziału była zmiana lokalu na większy i wygodniejszy.

W ciągu roku czynne były sekcje:

Odczytowa, która bardzo żywą rozwinęła działalność, gdyż obok luźnych odczytów zorganizowała cykl wykładów prezesa dyr. Czeraszkiwicza pod ogólnym tytułem: „Całokształt ziem polskich pod względem fizjograficznym, historycznym i gospodarczym“. Jest to cykl 20 wykładów, z czego w roku sprawozdawczym odbyło się 13. Wykłady miały na celu wypełnienie luki, powstałej wskutek tego, że dawniej z programów szkolnych stale usuwano geografję Polski.

Odczytów wygłoszono 8: „Geneza współczesnej literatury polskiej“ prof. Al. Szymankiewicz, „Stara Warszawa“ i „Japonja“ Al. Janowski, „Iwan Groźny Matejki“ dyr. W. Kloss, „Historyczne stanowisko dziejów ziem polskich“ prof. E. Pfajfer, „Brzeziny pod względem historycznym“ i „Pamiętki historyczne Brzezin“ p. J. W. Kloss jr. „Pomorze polskie“, inż. F. Bąkowski. Przewodn. w sekcji p. F. Lenartowicz.

Biblioteczna. Bibliotekę zasilił cenny nabytek, a mianowicie 22 tomy Pamiętnika Fizjograficznego po ś p. Znatowiczu, nadto przybyły do księgozbioru 3 dzieła geograficzne.

Muzealna pod troskliwą opieką dyr. Cz. Świerczewskiego, rozwija się pomyślnie dzięki nowemu lokalowi. Zbiory, których kustoszka jest p. Jarzębowska, podzielono na 3 tematy: 1) naukowy i ludoznawczy, 2) przemysłu włóknistego i 3) przemysłu metalurgicznego. Ten ostatni powiększyła kolekcja wyrobów ślusarskich uczniów szkoły rzemiosł, ofiarowana przez inż. Bezozowskiego. Gromadzono też rzeczy aktualne, jak druki, fotografie, odezwy i t. p.

Fotograficzna. Określiła i skatalogowała 428 odbitek, a nabyła 44 przezrocza. Przew. komisji jest p. W. Borowski, fotografuje p. A. Seidel.

Dochodów niestałych pod przew. p. J. Adamowiczowej podtrzymywała życie towarzyskie na tak lubianych „Wtorkach“. Zebrania te urozmaicały: muzyka (p.p. Adamska, Michalska, Prażmowska, Klukowie) śpiew (p.p. Matjatkówna, Ślaska), deklamacja (p.p. Fiedler, Hirszel), referaty (p. Fiedler). Ogółem zebrań odbyło się 6 przy udziale 230 osób.

Do Zarządu Głównego Oddział Łódzki składa dezyderaty: 1) o poczynieniu kroków w Zarządzie kolei Państwowych Polskich aby przyznano Członkom P. T. K. wszystkich Oddziałów ulgowe bilety na przejazdy kolejami w sezonie wycieczkowym. 2) o zarezerwowanie do Członków Oddziału Łódzkiego, odpowiednio do jego liczebności biletów na wycieczki po za granice b. kongresówki. 3) aby wznowić wydawnictwo „Ziemi“, 4) aby przyspieszyć wydanie „Monografji Wisły“.

Kończy oddział swe sprawozdanie okrzykiem: Niech żyje idea krajoznawcza i uświadomienia narodowego źródło

Sprawozdanie kasowe. Przedstawia się nader pomyślnie dzięki i ofiarności Członków i energicznej gospodarce: dobrowolne dodatki do składki członkowskiej na lokal wyniosły 445 Mk., hojna ofiara Prezesa Oddziału, Dyrektora Czeraszkiwicz 500 Mk., odnajęcie lokalu 1650 Mk., składki wpływały pomyślnie, dając sumę 2719 Mk. 75 fen. Wykłady Prezesa o Polsce dały 1572 Mk., koszta przeprowadzki załatwiano za zdumiewająco małą kwotę 137 Mk. 50 fen., niewątpliwie musiało się to odbyć dzięki ofiarności, sprężystości i sto sunkom członków. W lokalu poczyniono ulepszenia: instalację elektryczną kosztem 798 Mk. 56 fen. przerobiono latarnię projekcyjną kosztem 137 Mk. Na bibliotekę wydano 468 Mk. 5 fen., a zamknięto rok saldem 3127 Mk. 56 fen.

Sprawozdanie kasowe.

WPLYWY:

Pozostałość z r. z	Mk. 2303	f. 78
Wpisowe	" 82	" —
Składki członk. za r. spraw.	" 1732	" 60
" " zaległe	" 961	" 15
" " na rok 1919	" 26	" —
" " na lokal za r. b.	" 445	" —
" " " na r. 1919	" 8	" —
Dochód z wycieczek	" 34	" 40
Odczyty i zebrania mies.	" 264	" 95
Wykł. p. Czeraszkiwicza	" 1572	" —
Odnajęcie lokalu	" 1650	" —
Sprzedż wydawnictw	" 168	" 40
" roczników „Ziemi“	" 37	" —
" zetonów	" 10	" 50

Wypożyczanie przezroczy	Mk.	7	20
Ofiara p. J. Czeraszkiwicza	"	500	—
Pożyczki bezterminowe	"	1000	—
% od lokaty kapitału	"	64	97

Ogółem Mk. 10867 f. 95

WYDATKI:

Wynajęcie i utrzym. lokalu	Mk.	3794	fen. 74
Inkaso składek	"	213	" 30
Wydatki kancelaryjne i drobne	"	126	" 92
Odczyty i wykłady	"	675	" —
Sekcja muzealna	"	50	" —
Ubezpieczenia zbiorów muzealnych	"	121	" 05
Delegacje	"	25	" —
Wydawnictwa Centrali	"	205	" 63
Biblioteka	"	468	" 05
Kupno przezroczy	"	90	" 25
Przeróbka latarni projekc.	"	137	" —
Koszta przeprowadzki	"	137	" 50
Instalacja elektryczna	"	798	" 56
Kaucja w elektrowni	"	30	" —
Ruch. nabyte i urząd. lokalu	"	475	" 50
Dziesięć Centrali za r. 1917	"	217	" 45
Strata na kursie marek	"	174	" 44
Saldo do przenies. na r. 1919 1080			
Mk. (500rb. w bonach) + 2047,56	"	3127	" 56

Ogółem Mk. 10867 f. 95

5 Oddział Łowicki. Prezes Dr. K. Bacia, Sekretarz p. Al. Bluhm Kwiatkowski: Po ukonstytuowaniu się nowego zarządu życie oddziału potoczyło się wartko, lecz nie na długo. Zarząd odbył 15 posiedzeń, zorganizowano sekcje: Zebrań towarzyskich, sportową, dramatyczną, wycieczkową, urządzono szereg odczytów i bardzo

aktualnych referatów, jak np.: Dr. Rogowski „o hodowli kwiatów doniczkowych“, „o zdobieniu balkonów i okien“, „o zbieraniu ziół i zielnikach“, „plantacje miejskie“, P. Bluhm-Kwiatkowski „Niziny mazowieckie“, Dr. Roguski „Dorzecze Wisły“, E. Przybyszewski „Ukraina“, „Walka z szatanem“, M. Godecki cykl odczytów bardzo ważnych w dobie obecnej: „O prawach i obowiązkach obywateli Wolnej, Zjednoczonej Polski“, „o Sejmie Ustawodawczym“, „obowiązek wyborczy“ i „technika wyborów“. Odczyty te, tak ważne i doniosłe w obecnym momencie dziejowym, mało zainteresowały mieszkańców, a kasie dały znaczny niedobór.

Sekcja wycieczkowa urządziła 6 wycieczek, z których pierwsze zainteresowały uczestników (po 20 osób) dalsze zaś spotykały się z obojętnością (po 8 osób). Sekcja Zebrań towarzyskich urządziła kilka wieczorków z rezultatem takim, jak i wycieczki. Zarząd ogłosił konkurs na kwiatową dekorację balkonu i okna. Jeden tylko balkon w całym mieście był udekorowany, a mianowicie balkon Magistratu, przybrany przez Zarząd Oddziału. Zamierzano zorganizować chór, lecz zamiar ten nie dał się urzeczywistnić. Sekcja dramatyczna urządziła jedno przedstawienie na Skarb Narodowy.

6. Oddział Miechowski. Prezes i paru członków zarządu opuścili miasto. Zostało tylko 3 członków zarządu pp. Wieczorkowski, Warchalski i Gurbiel. Rada mia. Miechowa projektowała Muzeum Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego przekazać dla miejscowego gimnazjum. Po wyjaśnieniu prawa własności Towarzystwa projekt cofnięto.

Czł. Zarz. Mec. Wieczorkowski sądzi, że w r. 1919 uda się wznowić działalność Oddziału.

7. Piotrkowski. Członków 218. Prezes M. B. Witanowski, Sekr. H. Jaroszevska, Skarbn. H. Konono-

wicz. Zarząd odbył posiedzeń 8, zebrań ogólnych było 2, miesięcznych 4, odczytów 6: Dr. J. Magiera „Polacy w Bośni i Hercegowinie“, M. R. Witanowski „Z dziejów Księstwa piotrkowskiego“ i „Kruszyna i jej dziedzice“, A. Janowski „Chelmszczyzna“, R. Jakimowicz „Zwyczajne wiosenne ludu polskiego“, J. Krupa „O architekturze w Polsce“.

Wycieczek zorganizowano 4 do: Rozprz, Dąbrowy nad Czarną, Wielgomłynów, Chelmu i do Kruszyny. Projektowana wycieczka do Wolborza nie przyszła do skutku. W wycieczkach wzięło udział 167 osób.

Wydawnictwa. Z powodu wyczerpania nakładu pracy Prezesa Oddziału p. M. R. Witanowskiego p. t. „Wspomnienia o Piotrkowie Trybunalskim“ wydrukowano II wydanie tej pracy.

Muzeum. Zbiory powiększyły się dzięki darom i depozytom: p. J. Cholewicki ofiarował zbiór minerałów, Dr. J. Dunikowski broń starą i współczesną, tloki, orderzy i t. p., p. W. Leski liczne okazy ceramiki opoczyńskiej i egz. Ekonomiki Ziemiańskiej z XVII w., W. Bitner kronikę Piaseckiego z r. 1643 i t. p. Ogółem zwiedziło Muzeum 326 osób.

Komisja Popularyzacji Wiedzy Krajoznawczej pod przew. p. W. Nowickiej organizowała zwiedzanie muzeum przez dzieci szkolne, wygłaszając odpowiednie pogadanki.

Komisja odbudowy Zamku Piotrkowskiego. Przew. p. Felicjan Otocki z Dobiecina, jego zastępca p. M. R. Witanowski, sekr. p. E. Rembek, skarbn. K. Kononowicz, inżynierowie F. Nowicki, F. Hilchen, J. Krupa, technik budowlany W. Skierski, członkowie pp. J. Dunikowski, J. Stankowski, F. Trepka, ks. W. Jasiński, wice-prezydent W. Olszewski: W Październiku Komitet wyrobił u władz okupacyjnych zwolnienie zam-

ku z postojn wojsk i oddanie go pod opiekę P. T. Krajoznawczego. Kosztorys odbudowy obliczono na 89,000 rubli, przystąpiono więc do gromadzenia funduszków, wydając odezwę do społeczeństwa. Należności moskiewskie: drewniany przedsionek i kopułkę cerkwi zniesiono, a nad królewskim zamkiem powiewa obecnie chorągiew narodowa. Akcję gromadzenia funduszków rozpoczęto różnie: Sejmik powiatowy przyznał zapomogę 2000 kor., wyrobiono zezwolenie na 200 m. ³drzewa z lasów państwowych, Wiel. Dziekan Piotrkowski wydał odezwę o poparciu materialne do X. X proboszczów, a Komitet do społeczeństwa, która to odezwa brzmi:

ODEZWA.

Wpóśród rozgwaru wojennego, gdy kładziemy podwaliny na odbudowę Niepodległego Państwa Polskiego, niechże widomym znakiem dźwignia majestatu dawnej Rzeczypospolitej będzie dla nas powstający z ruin Zamek Piotrkowski.

Prastare jego dzieje giną w pomroce wieków. Założony przez Władysława Łokietka w XIV stuleciu, a ukończony przez wielkiego króla naszego Kazimierza, w czasach Jagiellońskich opromieniony został blaskiem ich panowania. Tu bowiem w r. 1469, u stóp tronu Kazimierza Jagiellończyka, odbył się pierwszy hołd pruski. W komnatach zamku tego wybierano na królów: Olbrachta i Alexandra; tu wreszcie obradowały Sejmy koronne pod przewodem mądrych i sprawiedliwych: Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta. Wtedy to, odpowiednio do złotej epoki dziejów naszych, przyozdobiono zamek królewski w dostojne szaty renesansu włoskiego.

Przepych ten budowlany rozpoczęła niszczyć zawierucha szwecka, reszty dokonał dziki moskwicin, zamieniając rezydencję królewską na zwyczajne koszary wojskowe.

Czarowna jednak moc wspomnień, oplatając jak powój te mury, nie pozwoliła o nich zapomnieć. Echa tej dawno minionej przeszłości, idące od pohańbionych dziś ruin, usłyszało społeczeństwo Piotrkowa. Jeszcze Polska nie powstała wolna, a już mieszkańcy trybunalskiego grodu spieszą podnieść pomnik jej panowania, dźwigając z wpadku stary, piastowski zamek.

Oto pod stropami tych komnat, gdzie przez wieki cały niewoli rozbrzmiewała obca nam mowa, Polskie Towarzystwo Krajoznawcze pragnie rozniecić nowe ognisko tak potrzebnej dla nas oświaty. I tu, jak na starym Wawelu, mają znaleźć przytułek pamiątki narodowe, gromadzone dotąd skrzętnie w Muzeum Krajoznawczem, przystępny dla wszystkich księgozbiór z czytelnią, oraz ocalone podczas wojny dawne akta i dokumenty polskie.

Dla doprowadzenia gmachu tego do należytego stanu, aby odpowiadał godnie swojej odwiecznej tradycji i obecnemu przeznaczeniu, potrzebne są stosowne fundusze, sięgające kilkudziesięciu tysięcy rubli. Pierwszy pospieszył z pomocą Sejmik Powiatowy Piotrkowski, składając w darze kilka tysięcy koron, resztę — mamy ufność — złoży społeczeństwo, tak kochające przeszłość ojczystą. Więć nieśmy w miarę możliwości ofiary pieniężne na ten cel wzniosły, cel narodowy, pomnąc na słowa poety: „Kto garścią ziemię nosi, góry się doczeka“.

Piotrków Trybunalski, 3/IX 1918.

*Komitet Odbudowy Zamku
Piotrkowskiego.*

UWAGA: Ofiary w gotowiznie i materiałach przyjmują: Skarbnik Komitetu p. Karol Kononowicz (Tow. Kredytowe Miejskie, w godzinach biurowych), oraz p. M. R. Witanowski (Apteka, Stary Rynek № 3, w każdej porze). Prócz tego zbierać będą składki na mieście i w okolicy upoważnione do tego osoby, zaopatrzone w imienne listy darów.

Sprawozdanie Kasowe.

WPLYWY.

Pozostałość z roku 1917	Rb. 301 k. 82
Wpisowe Członków	34 „ —
Składki za rok 1914 rb. 21 k. 26	
„ „ „ 1915 „ 28 „ 50	
„ „ „ 1916 „ 37 „ 49	
„ „ „ 1917 „ 41 „ 05	
„ „ „ 1918 „ 260 „ 40	
„ na „ 1919 „ <u>16 „ —</u>	404 „ 70
Ofiary	125 „ —
Wpływy z wycieczek	140 „ 21
„ „ odczytów	231 „ 28
„ „ wydawnictw	<u>179 „ 52</u>
Ogółem Rb. 1416 k. 53	

WYDATKI:

Utrzymanie lokalu, opał i światło	Rb. 62 k. 58
Kancelaryjne	154 „ 14
Wydawnictwa	306 „ 56
Dziesięcina dla Centrali za 1914 i 1917 r. Rb. 121 k. 52	
Dziesięcina dla Centrali za 1918 <u>Rb. 40 k. 40</u>	161 „ 92
Koszta odczytów i wycieczek	146 „ 42
Saldo kasy	<u>584 „ 91</u>
	<u>Rb. 1416 k. 53</u>

14/I 1919.

Komisja Rewizyjna

Budżet na rok 1919.

WPLYWY:

Pozostałość z roku 1918	Rb. 584 k. 91
Wpisowe Członków	" 40 " —
Składki Członków	" 400 " —
Wydawnictwa	" 200 " —
Wpływy z wycieczek i odczytów	" 200 " —
Nieprzewidziane	" 75 " 09
<hr/>	
Ogółem Rb. 1500 k. —	

WYDATKI:

Utrzymanie lokalu, opał i światło	Rb. 100 k. —
Kancelaryjne	" 160 " —
Wydawnictwa	" 300 " —
Biblioteka	" 200 " —
Dziesięcina dla Centrali	" 40 " —
Odczyty, konferencje i wycieczki	" 200 " —
Muzeum	" 400 " —
Nieprzewidziane	" 100 " —
<hr/>	
Ogółem Rb. 1500 k. —	

8. Pustelnicki. W końcu roku zawiesił czynności, gdyż przewodniczący wstąpił do wojska, a nowego zarządu nie obrano. Sprawozdania z działalności nie nadesłano.

9. Oddział Sandomierski. Członków 122. Prezes ks. kan. W. Wyrzykowski, sekretarz p. J. Pietraszewski.

W Sandomierzu był niegdyś oddział P. T. Kr. lecz żadnych po nim archiwów nie pozostało, obecny zawiązane zupełnie na nowo. Zebrani urządzono 3 referaty ogłoszono: „Niedomagania naszych organizacji“, „Polska pieśń ludowa“, „Idealy społeczno - narodowe w poezji Konopnickiej“. Wszystkie trzy tematy opra-

cował przew. Komisji Odczytowej p. inż. St. Karpowicz. Urządzono też kilka zebrań towarzyskich. Rozwojowi życia staje na przeszkodzie brak lokalu, ludzi i ogólne poddenerwowanie.

Zorganizowano sekcje: wydawniczą, odczytową, zbiorów, wycieczkową, towarzyską, młodzieży i fotograficzną. Sprawozdanie kasowe wykazuje w doch. i wyd. 2131.52 kor. budżet na rok 1919—5350 kor.

10. Oddział Żbikowski. Człon. 74. Przew. dr. J. Handelsman, sekr. J. Sauter. Po zaczątkach pracy w 1917 r., szerzej potoczyła się ona w r. 1918. Nowy lokal, dobrze oświetlony stał się placówką kulturalnego życia miejscowości. Korzystały z niego różne instytucje, jak: Straż Ogn., P. O. W., Straż Obywat. Komisje wyborecze i t. p. Tutaj też odbywały się koncerty, odczyty, wieczory dyskusyjne, zebrania towarzyskie.

Żywo rozwinęła się działalność odczytowa: 500 słuchaczy zgromadziły ogółem referaty: „Wycieczka na Wezuwjuś”, „Dusza słowa”, „Chelmszczyzna”, „Walki legjonów”, „Pszczelnictwo”, „Psychologia sportu”, „Ogólne zasady ustroju państwowego”, „Litwa”. Urządzono też wycieczkę do ogrodów p. Hoesera w liczbie 64 uczestników.

Najważniejszą pracą Oddziału były Kursy Krajoznawstwa, rozpoczęte w październiku. Na kursy, obejmujące: krajoznawstwo, przyrodoznawstwo, historję i literaturę polską, zapisało się ogółem osób 37. Jedne z nich słuchały całego kursu, inne po kilka przedmiotów. Zapisało się na literaturę 28 osób, na historję 21, na krajozn. 15, na przyrod. 12. Kursy można było poprowadzić dzięki zapomoc. M. W. R. i G. P., oraz ofiarom, jak ks. prał. Czachowskiego i bezimiennego ofiarodawcy, który na rzecz kursów złożył 108 Mk.

W ostatnich miesiącach roku działalność osłabła: skarbnik p. Ptasznik i duża grupa z młodzieży wstąpili do wojska, starsi porwani zostali polityką chwili.

Sprawozdanie kasowe wskazuje w dochód 392.80 Mk. w wyd. 334.15 Mk. Saldo rachunku kursów na rok 1919 wynosi na drugi semestr 651 Mk. 80 fen.

Nie nadeszły wcale wiadomości o sobie oddziały: Błoński, Chełmski (otrzymał dar od Oddziału Piotrkowskiego paręset rb. sprawozdania nie nadesłał), Grajewski, Grójecki, Jędrzejowski, Kaliski, Koniński, Kutnowski (były próby wskrzeszenia go w Lipcu, sprawozd. nie otrzymano), Łukowski, Olkuski, Ostrowiecki, Siedlecki, Radomski, Wieluński, Zagłębia, Zawiercki, Zamojski, Zawkrzyński, (były zamiary wskrzeszenia go, sprawozdań nie nadesłano). Nowo utworzony oddział Tarczyński był zachęcany do pracy nawet przez żandarmów niemieckich, obawiających się czy nie prowadzi jakiej akcji tajnej, ale żadnej ani jawnej, ani tajnej działalności nie prowadził.

Organizuje się nowy oddział w Pułtusku.

Wydawnictwo GEBETHNERA i WOLFFA

Prof. Szymon Askenazy

GDAŃSK a POLSKA

Świetna ta praca stanowi jedyny w języku polskim zarys dziejów Gdańska. Wymowne pióro znakomitego historyka stwierdza odwieczną polskość tego miasta i przyległych doń dziedzin Kaszubskich, opisuje krzyżackie gwałty i dobrowolne a ciężką ofiarą krwi i mienia dokonane połączenie się Gdańska z Polską, ze szczerem wzruszeniem przypomina żelazną jego wierność podczas „potopu” i za Stanisława Leszczyńskiego, kreśli niezachwiane trwanie przy Ojczyźnie za smutnych rozbiorowych czasów i ostatnią stuletnią niewolę pruska, która złamała co prawda, polskie sentymenty Gdańskie, ale pogrzebała zarazem odwieczny jego dobrobyt i znaczenie ekonomiczne. Z podziwem dowiaduje się czytelnik, iż jeszcze w 1848 i 1863 r. śpieszą oręcznie kaszubscy rybacy na pomoc ginącej Ojczyźnie...

„Gdańsk nie był zabrany przez Polskę” — mówi sutor — „lecz sam do niej przyszedł. Stało się to w myśl przyrodzonego, geograficznego, politycznego, gospodarczego i dziejowego rzeczy porządku. Stało się tyleż dla dobra Gdańska co Polski. Oby tym samym własnowolnym trybem, ku obustronnemu dobru, stać się mogło obecnie”

Dzisiaj, gdy Gdańsk znowu jest bliski powrotu do Macierzy, znajomość dziejów jego jest obowiązkiem każdego Polaka. Książkę prof. Askenazego polecamy też najgoręcej, pewni, iż uważny czytelnik z zapoznania się z nią wyniesie nie tylko pogłębienie swej wiedzy o Polsce, lecz i szczerą przyjemność artystyczną.

Cena Mk. 11.—

+ 10% dodatku drożyzn.

Do nabycia we wszystkich księgarniach.

WYDAWNICTWA KSIĘGARNI M. ARCTA

w Warszawie, Nowy Świat № 35, telefon 48-54.

	Mk. l.
Chmielewski K. Twoje ziemie, twoje wody.	1 50
Danysz-Fleszarowa R. dr. Geografia ziem Polski. Książka do czytania. Z ryc. i mapą E. Romera. 4—, kart.	4 70
Dybczyński T. Mapa gór Ś-to Krzyskich	— 90
— Przewodnik po górach Świętok (Łysogórach).	2 50
— Tania podróż po kraju. Zteki turysty 2, w opr.	3 50
Gayówna D. Geografia. Cz. I. Krajoznawstwo. Wyd IV, k. m.	4 —
— Geografia. Część I. Krajoznawstwo. Wyd. III. Dla szkół wiejskich. Z 147 rys. i mapą k. m.	4 —
Gloger Z. Białowieża. Malowniczy opis Z 4 ryc.	1 —
— Geografia historyczna dawnej Polski,	7 —
Harthingh Z. Przewodnik po Ziemi Kaszubskiej, 2.—w opr.	3 50
Janowski A. Nasza Ojczyzna	2 —
— Chełmszczyzna	1 40
— Wycieczki po kraju. 3 części po	2 —
Jarosz M. Śląsk Cieszyński	4 40
Jeleńska E. Wieś Komorowice w pow. Mozyrskim	1 50
Jęzierski W. Zarys geografii ziem polsk, 2.60, k. m.	3 20
Kęczkowska Z. Góry Świętokrzyskie. Baśnie i podania.	— 40
Konopnicka M. Ziemie Polskie. Krajobraz.	— 70
Koszutski St. Geografia gospodarcza Polski.	9 —
Kulwieć K. Polska w granicach etnograficznych i historycznych. Z ryc. i mapami. 7 20, kart. m.	7 60
Mapa gór Ś-to Krzyskich.	— 90
Mapa okolic Warszawy w promieniu od 40—50 wiorst.	3 20
Max St. Mapa Polski. Mapa Europy Środkowej (62×85).	3 50
— Mapa Królestwa Polskiego i krajów ościennych. (100×94). Wyd. II.	8 —
Musiałowicz L. Geografia Królestwa Polskiego.	1 —
Nałkowska A. Geografia Polski. Wyd. IV, z ryc. k. m.	4 40
Nowicka E. Na Pomorzu.	— 50
— W Pieninach.	1 —
Radliński T. Geografia Polski. Z ryc. i mapami. Zt. I.	6 —
Sosnowski P. Geografia Polski w dawnych granic. W. II	— —
Srokowski St. Zarys geografii fizycznej ziem polsko—litewsko—ruskich.	8 —
Tymieniecki K. Rozwój terytorjalny Polski	1 —
Verdmon Jacques L. Krótka Geografia Król. Polskiego.	80
Wakar Wł. Mapa statystyczna ludności polskiej na ziem. Rzeczypospolitej.	1 —
Wojcieszewski L. Współczesna Słowiańszczyzna.	1 10
— Śląsk Polski. Szkic historyczny.	1 40
Zakopane i jego okolice. Przewodnik.	1 10

Do cen katalog. dolicza się 10%, dodatku drożyn.

Karowa №

Żądać wszędzie! **POCZTÓW****Polskiego Towarzystwa**artystycznie wykonane w barwach
nietach, nagrodzone medalem
na wystawach w Częstochowie

SERJE: Chętn (3 pocztówki), Krajobrazy (6 pocztówek), Łazienki (7 pocztówek), Łysogóry (15 pocztówek), Polana (12 pocztówek), Puszcza Białowieska (4 pocztówki z żubrami), Serja Portretów 5-ciu Krajoznawców Polskich, Raszyn (5 pocztówek), Stara Warszawa (10 pocztówek), Widoki nadniemeńskie (6 pocztówek), Serja IV Zamki Polskie (15 pocztówek), Serja V (9 pocztówek), Serja VI (7 pocztówek), Żelazowa Wola (4 pocztówki z portretem Fryderyka Chopina).
Warszawa w akwarelach i akwafortach Z. Stankiewiczówny.

Wypożyczalnia przezroczy

Karowa № 31

posiada przeszło 12,000 sztuk do odczytów
i wykładów.

==== Wypożycza latarnie do przezroczy. ====

Warunki wypożyczenia: 5 fen. od sztuki, 2,50 za
latarnię na termin trzydniowy.